

การยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศกับการพัฒนาทักษะด้าน
นวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

Upgrading the Training System the Overseas Dhammaduta Bhikkhus for the
Development of Skills in Develop Skills in Innovation, Morality, Ethics for
Community Development for the purpose of
the Sustainable Propagation of Buddhism

¹พระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช, ²พระมหายงยุทธ กนฺตาโก และ
³พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท

¹Phrakhruddhammathon Waradecha Aggatejo, ²Phramaha Yongyut Kantapho
and ³Phramaha Sakchaiy Kovido

^{1,2,3}วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Dhammaduta College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: Wpa2546@mcu.ac.th

Received: December 2, 2023; **Revised:** December 19, 2023; **Accepted:** December 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ 2) เพื่อพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรมของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศกับการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ศึกษาพระภิกษุผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมพระธรรมทูต วิทยาลัยพระธรรมทูต มจร อุดรธานี เครื่องมือใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ จำนวน 27 รูป/คน วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ของวิทยาลัยพระธรรมทูต มีหลักการ วิธีการ แนวทางการบริหารจัดการและปฏิบัติในการฝึกหัดพระธรรมทูตสายต่างประเทศอยู่ในขั้นที่ควรสานต่อ, ทักษะของผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมมีอยู่ในขั้นที่ควรสนับสนุน ได้แก่ (1) ทักษะด้านวิชาการ (2) ทักษะด้านสาธารณูปการ (3) ทักษะด้านวิปัสสนากรรมฐาน 2) หลักจริยธรรมมีองค์แปดเป็นหลักพุทธธรรม ในการวิเคราะห์ปัญหา สรุปได้ 3 ข้อ ได้แก่ (1) ศีล สำรวมกาย วาจา ใจ (2) สมาธิ ตั้งใจมั่น (3) ปัญญา รอบรู้ 3) กระบวนการพัฒนาแก้ไข้ปัญหา ระบบการฝึกอบรม ได้แก่ (1) ระยะเวลาฝึกอบรม (2) ตารางฝึกอบรม (3) วิธีการฝึกอบรม (4) แนวทางพัฒนาทักษะ (5) แนวทางเผยแผ่ธรรม (5) วิชาการทางพระพุทธศาสนา

4) กิจกรรมสร้างสรรค์ประสบการณ์พิเศษนอกสถานที่ 5) ใฝ่คว้าความรู้ใหม่ ได้แก่ (1) ด้านสังคม คือ พึ่งพาอาศัยกันได้ (2) ด้านวิทยาศาสตร์ คือ สามารถพิสูจน์ได้ (3) ด้านพัฒนา คือ ปรับปรุงแก้ไขปัญหา (4) ด้านสร้างสรรค์นวัตกรรม คือ ลงมือทำนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า (5) ด้านระยะเวลา คือ เป้าหมายที่แน่นอน (6) ด้านตาราง คือ กำหนดการที่ชัดเจน (7) ด้านวิธีการ คือ สามารถฝึกอบรม (8) ด้านแนวทางพัฒนา คือ พัฒนาทักษะผู้เข้ารับการฝึกอบรม (9) ด้านแนวทางเผยแพร่ คือ การบอกต่อธรรม และ (10) ด้านทักษะวิชาการ คือ เชี่ยวชาญนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรม

คำสำคัญ: ระบบฝึกอบรม; พระธรรมทูตสายต่างประเทศ; นวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรม

Abstract

This research have aims: 1) To study the upgrading of the training system for the Overseas Dhammaduta Bhikkus; 2) To cultivate the moral and ethical innovation skills for the Overseas Dhammaduta Bhikkus; 3) To present the upgrading of the training system for the Overseas Dhammaduta Bhikkus to cultivate the moral and ethical innovation skills for community development and sustainable propagation of Buddhism. Studying monks who underwent the training for the Overseas Dhammaduta by Dhammaduta College, MCU Ayutthaya, Mahachula Ashram Dhamma Practice Center, MCU Nakhon Ratchasima, and Camp Son Religious Development Center at MCU Phetchabun. The tool used was the open-ended questionnaires, collected and analyzed using the frequency distribution and the percentage. The group were 27 monks. The analysis and presentation of the descriptive research.

The research found that 1) the managing of the training system for the Overseas Dhammaduta Bhikkus of Dhammaduta Vidyalaya is suitable and at the stage of further upgrading, The skills of trainees are at a stage that should be supported, including (1) academic skills, (2) Public utility skills, (3) Vipassana meditation skills 2) The Noble Eightfold Path as the Buddhist principle in analyzing problems, three points can be summarized: (1) morality, (2) concentration, (3) wisdom. 3) Problem solving development process for the training system includes (1) training period, (2) training schedule, (3) training methods, (4) Guidelines for developing skills, (5) Guidelines for spreading Dhamma, (6) Buddhist academics 4) Improve and develop activities to create special experiences outside the venue. 5) Gain new knowledge includes: (1) Social aspect involves interdependence, (2) Science aspect involves that can be proven, (3) Development aspect involves improvement and problem solving, (4) The aspect of creating innovation involves taking action that leads to better change, (5) The aspect of time involves the definite goals, (6) Schedule aspect involves a clear schedule, (7) Method aspect involves training effectiveness, (8) The development approach involves the development of the skills of the trainees, (9) The propagation approach involves spreading the words of Dhamma, and (10) academic skills involves the expertise in innovation, morality, and ethics.

Keywords: Training System; Overseas Dhammaduta Bhikku; Ethical Innovation skill.

บทนำ

พระธรรมทูตสายต่างประเทศ หมายถึงผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จากวิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมโดยตรงด้านคุณธรรมจริยธรรมตามนโยบายคณะสงฆ์ไทยและวัตถุประสงค์ของโครงการอบรม ฯ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมหลังจากเสร็จสิ้นจากภารกิจการเข้ารับการฝึกอบรมแล้ว จะเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ณ ต่างประเทศตามพุทธดำรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 4/32/39-4)

พระธรรมทูตสายต่างประเทศ ต้องขวนขวายแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้พร้อมด้วยองค์ประกอบที่สำคัญทั้งทางด้าน ก) บทบาท ข) หน้าที่ ค) พันธกิจ และง) คุณสมบัติที่สำคัญ ก) ด้านบทบาท ได้แก่ 1) บทบาทด้านวิชาการ 1) บทบาทด้านสาธารณูปการ 3) บทบาทด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 4) บทบาทด้านการพัฒนา 5) บทบาทด้านติดต่อประสานงาน เป็นต้น ข) ด้านหน้าที่ ได้แก่ 1) หน้าที่ด้านความเป็นภิกษุสงฆ์ 2) หน้าที่ด้านความเป็นพระธรรมทูต 3) หน้าที่ด้านความเป็นพลเมืองของไทย เป็นต้น ค) ด้านพันธกิจ ได้แก่ 1) ฝึกอบรมตนเองให้มีความรู้ความสามารถ มีจริยวัตรอันงดงาม และความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ 2) เตรียมความพร้อมด้านคุณสมบัติที่เหมาะสม 3) สนองงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศตามมติของคณะสงฆ์ไทย (วิทยาลัยพระธรรมทูต, 2566)

การทำหน้าที่ปฏิบัติงานของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มีสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามเศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละพื้นที่ภูมิประเทศ บางแห่งมีจำนวนพระธรรมทูตอยู่ประจำจำนวนมาก บางแห่งมีพระธรรมทูตจำนวนน้อย ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของแต่ละสำนัก อาจเกิด ปัญหาสาเหตุ อุปสรรค หากไม่ดำเนินการไปตามหลักการของพระพุทธเจ้า ได้แก่ 1) เราจักแสดงธรรมไปตามลำดับ 2) เราจักแสดงอรรถ 3) เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู 4) เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม 5) เราจักไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 22/159/263)

ปัจจุบันการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ดำเนินไปตามขั้นตอน มีระบบการฝึกอบรมตามประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง ภารกิจ อำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนงานในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2557 ประกาศ ณ วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2557 ข้อ 18 วิทยาลัยพระธรรมทูต มีภารกิจเกี่ยวกับงานการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพระธรรมทูต จัดการฝึกอบรมพระธรรมทูต วิจัยพัฒนารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ (วิทยาลัยพระธรรมทูต, 2566)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคใหม่ มีหลักการตามลักษณะของหลักสูตร คือ 1) ภาควิชาการ ประกอบด้วย ศาสนพิธี/พิธีการ, การต่างประเทศ, เทคโนโลยี, วิชาการ, การบริหารงาน/เงิน, การบริหารคน 2) ภาควิชาการสาธารณูปการ ประกอบด้วย กิจกรรมภาคสนาม 3) ภาควิชาวิปัสสนากรรมฐาน กิจกรรมฝึกปฏิบัติ

วิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ภายใต้การกำกับดูแลของพระวิปัสสนาจารย์ 4) ภาคฝึกทักษะ/ปฏิบัติธรรม และฝึกประสบการณ์พิเศษ กิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะมนุษยสัมพันธ์ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ มีศรัทธาในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ภาควิชาการ (เพิ่มเติม) และสาธารณูปการกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการเกี่ยวกับพระธรรมทูตในต่างประเทศ และ 6) ภาคปัจฉิมนิเทศ งานกตัญญูต่อสถานที่ กิจกรรมสามัคคีธรรมอาลา

โดยมีแนวคิดตามหลักการ 3 คือ 1) ไม่ทำบาปทั้งปวง 2) ทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) ทำจิตใจให้ผ่องใส (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 10/90/50) อุดมการณ์ 4 คือ 1) อุดทน 2) ไม่เบียดเบียน 3) สงบกาย วาจา และใจ 4) ดับทุกข์ และ วิธีการ 6 คือ 1) ไม่ว่าร้ายกัน 2) ไม่ล้างผลาญกัน 3) สำรวมในพระปาติโมกข์ 4) รู้จักประมาณในการบริโภค 5) นั่งและนอนอยู่ในที่สงบ 6) ทำใจให้สงบอยู่เสมอ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 10/90/50)

ตามด้วยหลักทฤษฎีด้านการยกระดับระบบการฝึกอบรมตาม หลักพุทธธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งสรุปลงเป็น 3 ได้แก่ คือ 1) ศีล การสำรวมกาย วาจา และใจ 2) สมาธิ ความตั้งใจมั่น และ 3) ปัญญา ความรอบรู้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 4/375/157) และด้านการพัฒนาผู้เผยแผ่ศาสนาในยุคใหม่ ภาคฝึกทักษะ/ปฏิบัติธรรม และฝึกประสบการณ์พิเศษ กิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะมนุษยสัมพันธ์ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ มีศรัทธาในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ทักษะด้านหลักการแนวคิดตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ 1) ศีลสิกขา 2) สมาธิสิกขา และ 3) ปัญญาสิกขา ทฤษฎีการพัฒนาทักษะด้านวัตรกรรมคุณธรรมจริยธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 4/375/157) ตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) 2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) 5) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตชอบ) 6) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) 8) สัมมาสมาธิ (ตั้งใจชอบ) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 4/375/157) และ การเผยแผ่เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม มีความรอบรู้หลักใหญ่ ๆ 3 ด้าน คือ 1) ด้านทฤษฎี/วิชาการ 2) ด้านสาธารณูปการ และ 3) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน

ผลการวิจัย ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของคุณธรรมจริยธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเป็นผลตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ สรุปเป็น 3 ข้อได้แก่ 1) ศีล 2) สมาธิ และ 3) ปัญญา ผลการวิจัยที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ด้านพัฒนาทักษะที่สำคัญตามเป้าหมายที่วางไว้หลายด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านสาธารณูปการ 3) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน 4) ด้านภาษา 6) ด้านเทคโนโลยี 6) ด้านการเผยแผ่ 7) ด้านการพัฒนา 8) ด้านเศรษฐกิจ 9) ด้านสังคมศาสตร์ 10) ด้านวิทยาศาสตร์

จากข้อมูลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้ประสบปัญหาด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัย การยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อพัฒนาทักษะด้านวัตรกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ในปี 2566 เพื่อเป็นผลงานด้านการวิจัยและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
2. เพื่อพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรม คุณธรรม จริยธรรม ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศกับการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้วิจัยตามหัวข้อเรื่องวิจัย โดยได้แจกแบบสอบถามแบบปลายเปิดกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 27 รูป เป็นการวิจัยแบบพรรณนา เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในช่วงเดือนสุดท้ายก่อนปิดโครงการฝึกอบรม ซึ่งการดำเนินการงานการวิจัยนี้ ได้รับการอุปถัมภ์ทุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้รับหนังสือรับรองจริยธรรมจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ อว 8007/ว. 217 วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ใช้แนวคิดตามหลักสูตร โครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ วิทยาลัยพระธรรมทูต มจร พ.ศ. 2566 ตามขั้นตอนประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความเป็นมา ของโครงการฝึกอบรม และ สังคมก่อนดำเนินการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาในอดีต การดำเนินการกิจกรรมกระบวนการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ กิจกรรมหลักปัจจุบัน ระดับภาควิชาการ คือ ศาสนพิธี/พิธีการ การต่างประเทศ/ภาษา เทคโนโลยี วิชาการ การบริหารงาน/เงิน การบริหารคน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

1.1 ด้านศาสนพิธี/พิธีการ องค์ประกอบ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านการจัดเตรียมสถานที่ การต้อนรับอาคันตุกะ การเรียนเบื้องต้นก่อนเข้าสู่การฝึกอบรม และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย เป็นเวลา 14 วัน แบ่งกลุ่มฝึกการทำงาน การวางแผน การตัดสินใจ และจิตอาสาต้อนรับ และช่วยงานมอบทุนการศึกษามจร ณ อาคารหอประชุม มวก. 48 พรรษา มจร อยุธยา

1.2 ด้านการต่างประเทศ/ภาษา องค์ประกอบ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านการเขียน การพูด การฟัง การคิด การถามตอบ การติดต่อประสานงานด้วยภาษาต่างประเทศ จากวิทยากรภายในและภายนอกที่ได้รับ การเชิญมาถวายความรู้ ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้

1.3 ด้านเทคโนโลยี องค์ประกอบ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านการสื่อสาร ไอที อินเทอร์เน็ต การคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาตนเอง การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4 ด้านวิชาการ (ในห้องเรียน) องค์ประกอบ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหัวข้อที่ดึงเอาไว้ในแต่ละวัน จากวิทยากรทั้งภายในและภายนอก

1.5 ด้านการบริหารงาน/เงิน องค์ประกอบ ได้แก่ การฝึกอบรมการจัดแบ่งงานออกเป็นระบบเป็น สัดส่วนเพื่อให้เหมาะแก่การปฏิบัติหน้าที่ของการทำงานตามโครงการอบรม ฯ การฝึกอบรมด้านวิชาการ การบริหารงานทั้งงานส่วนตนและงานส่วนรวม/เงินปัจจัยที่สำคัญต่อการครองชีพ

1.6 ด้านการบริหารคน องค์ประกอบ ได้แก่ การฝึกอบรมการจัดแบ่งคนทำงานออกเป็นกลุ่มเป็นทีมเป็นฝ่ายตามความเหมาะสมต่อหน้าที่การรับผิดชอบ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์ พื้นที่การวิจัย และถอดบทเรียนเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในแต่ละวัน รวมไปถึงองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมฝึกอบรมกระบวนการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิธีการ พื้นที่การวิจัยเชิงเอกสาร และเชิงภาคสนาม การศึกษาดูงาน เริ่มตั้งแต่กิจกรรม ทำวัตรสวดมนต์ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา และลงมือปฏิบัติงานภาคสนาม เช่น ซ่อมแซม ทาสี หมู่กุฏิกรรมฐาน จำนวน 13 หลัง เป็นต้นไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยผู้วิจัยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในภาควิปัสสนากรรมฐาน กิจกรรมฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ภายใต้การกำกับดูแลของพระวิปัสสนาจารย์ เป็นเวลา 30 วัน เพื่อเจริญสติและเพื่อให้ได้แนวทางในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 4 การบูรณาการกิจกรรมภาคฝึกทักษะ/ปฏิบัติธรรม และฝึกประสบการณ์พิเศษให้เหมาะสมกับปัญหา อุปสรรค บริบทโครงการฝึกอบรม โดยผู้วิจัยศึกษาดูแลกิจกรรมฝึกอบรมทักษะผู้เข้ารับการอบรม จัดทำเครื่องมือวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งการทำงานเป็นทีม แบ่งกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ มีศรัทธาในงานเผยแผ่

ขั้นตอนที่ 5 สร้างกระบวนการพัฒนาทักษะเพื่อยกระดับการฝึกอบรมภาควิชาการ และภาคสนาม (เพิ่มเติม) วิเคราะห์ข้อมูลตาม สรุปผลข้อมูล เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการเกี่ยวกับพระธรรมทูตในต่างประเทศ 31 วัน (หักพิธีเปิด 1 พิธีปิด 1 สรุป 1 บูรณาการ 7 รวมเป็น 10 วัน เหลือบรรยายและกิจกรรมวิชาการ 21 วัน) และนำช่วยงานกิจกรรมสังคมที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 6 สรุปกระบวนการวิจัย และการประเมินผล (ก่อนปิดโครงการอบรมฯ) กิจกรรมการอบรมมีลักษณะการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การบรรยายอภิปราย ซักถาม การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้า การฝึกปฏิบัติ ทักษะศึกษา และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผลการศึกษายกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อพัฒนานวัตกรรมการคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยอื่น ๆ ทำให้ทราบผล ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สถานการณ์สภาพการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศในอดีตจากเอกสารวิทยาลัยพระธรรมทูต ทำให้ทราบสถานการณ์ ได้แก่

1.1 จุดแข็ง (S=Strength) จากแนวคิดตามสภาพการฝึกอบรมทำให้มองเห็นจุดแข็ง กล่าวคือ เป็นการวางรากฐานการฝึกอบรมเพื่อให้มีพระธรรมทูตรุ่นต่อมาสืบสานต่อ จากการฝึกอบรมแบบธรรมดาดำเนิน

นำไปสู่การยกระดับระบบฝึกอบรมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ขึ้นร่วมกันทั้งสองนิกาย คือ มหานิกาย และ ธรรมยุตินิกายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2509-2510 และได้หยุดลงด้วยเหตุปัจจัยจำเป็นบางประการ แต่ความต้องการพระธรรมทูตไปต่างประเทศกลับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

1.2 จุดอ่อน (W=Weakness) สถานการณ์ทำให้มองเห็นจุดอ่อน เมื่อพระสงฆ์ไทยไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนาต่างแดนมากขึ้น แต่ทว่าการจัดฝึกอบรมได้ชะงักลงไปแล้ว มหาเถรสมาคมภายใต้การ สนับสนุนของกรมการศาสนา จึงให้มีการรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาใหม่ มอบให้สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์ ฝ่ายมหานิกาย และ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กิตาจาโร) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรม พระสงฆ์ ธรรมยุตินิกาย พระมหาเถระทั้งสองได้มอบภาระงานนี้ แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยลำดับเป็นหน่วยงานดำเนินการ

1.3 โอกาส (O=Opportunity) สถานการณ์เริ่มดีขึ้นเริ่มมองเห็นโอกาส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มจร ได้จัดให้มีกิจกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ปีละ 1 ครั้ง เริ่มอบรม รุ่นที่ 1 พ.ศ. 2538 จำนวนผู้ผ่านการอบรม 49 รูป มีการอบรมมาถึงรุ่นที่ 20 ตรงกับ พ.ศ. 2557 เมื่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีประกาศการจัดตั้งวิทยาลัยพระธรรมทูตขึ้น โดยมีพระ โสภณวิชราภรณ์ ดำรงตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยพระธรรมทูต ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมต่อเป็น รุ่นที่ 21 พ.ศ. 2558 มีผู้ผ่านการอบรมจำนวน 98 รูป รุ่นที่ 22 พ.ศ. 2559 มีผู้ผ่านการอบรมจำนวน 111 รูป รวมสถิติการฝึกอบรมพระธรรมทูตตั้งแต่รุ่นที่ 1-22 จำนวนที่ผ่านการอบรมแล้ว 1,658 รูป

1.4 สิ่งคุกคาม (T=Threat) ถึงแม้ว่าจะมีการจัดกิจกรรมการอบรมพระธรรมทูตและส่งไปเผยแผ่ ณ ต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ยังมีสิ่งคุกคามที่เกิดขึ้นก็คือ ยังมีพระธรรมทูตที่ยังขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่มีความความมั่นคง อ่อนไหวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว ทำให้ล้มเป้าหมายและอุดมการณ์

วัตถุประสงค์ที่ 2 โดยแจกแบบสอบถามแบบปลายเปิด ทำให้ทราบผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้รับการ พัฒนาทักษะด้านนวัตกรรม คุณธรรม จริยธรรม ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ตามขั้นตอนกิจกรรม ได้แก่

2.1 มีความรอบรู้และทักษะการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ

1. มีความรอบรู้ด้านแนวคิด ตามหลักการ 3 คือ 1) ไม่ทำบาปทั้งปวง 2) ทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) ทำ จิตใจให้ผ่องใส, อุดมการณ์ 4 คือ 1) อุดทน 2) ไม่เบียดเบียน 3) สงบกาย วาจา และใจ 4) ดับทุกข์ และ วิธีการ 6 คือ 1) ไม่ว่าร้ายกัน 2) ไม่ล้างผลาญกัน 3) สรรวมในพระปาติโมกข์ 4) รู้จักประมาณในการบริโภค 5) นั่งและนอนอยู่ในที่สงบ 6) ทำใจให้สงบอยู่เสมอ

2. มีทักษะด้านหลักการแนวคิดตามหลัก ไตรสิกขา ได้แก่ 1) ศีลสิกขา 2) สมาธิสิกขา และ 3) ปัญญา สิกขา ทฤษฎีการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรม ตามหลัก อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่

1) เห็นชอบ 2) ดำริชอบ 3) เจจ่าชอบ 4) การงานชอบ 5) เลี้ยงชีวิตชอบ 6) พยายามชอบ 7) ระลึกชอบ 8) ตั้งใจชอบ และ การเผยแผ่เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม มีความรอบรู้หลักใหญ่ ๆ 3 ด้าน คือ 1) ด้าน ทฤษฎี/วิชาการ 2) ทางด้านสาธารณูปการ และ 3) ด้านวิปัสสนากรรมฐาน

2.2 มีความสามารถบริหารทีมงานการจัดองค์การหลายด้าน คือ

1. ด้านบทบาท ได้แก่ 1) บทบาทด้านวิชาการ 2) บทบาทด้านสาธารณูปการ 3) บทบาทด้านการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และ 4) บทบาทด้านการพัฒนา 5) บทบาทด้านวางแผน ติดต่อประสานงาน เป็นต้น

2 ด้านหน้าที่ ได้แก่ 1) หน้าที่ด้านความเป็นภิกษุสงฆ์ 2) หน้าที่ด้านความเป็นพระธรรมทูตสาย ต่างประเทศ 3) หน้าที่ด้านความเป็นพลเมืองของไทย เป็นต้น

3. ด้านพันธกิจ ได้แก่ 1) ฝึกอบรมตนเองให้มีความรู้ความสามารถ มีจริยวัตรอันงดงาม และความ มั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศยิ่งขึ้น 2) เตรียมความพร้อมด้านคุณสมบัติที่เหมาะสมพร้อมที่จะ เดินทางไปต่างประเทศ 3) สนองงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศตามมติของคณะสงฆ์ไทย

4. ด้านคุณสมบัติ ได้แก่ 1) ด้านคุณวุฒิ 2) ด้านความประพฤติ 4) ด้านศักยภาพ 5) ด้านความ รับผิดชอบ 5) ด้านการเผยแผ่

2.3 มีจิตอาสาและสร้างสัมพันธภาพทางพระพุทธศาสนากับสังคมพหุวัฒนธรรม

โดยเป็นไปตามหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาระบบการบริหารในอดีต ให้เป็นการยกระดับระบบฝึกอบรม การบริหารจัดการใหม่ โดยแบ่งเป็นแต่ละภาคของการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

1. ภาควิชาการ ประกอบด้วย ศาสนพิธี/พิธีการ การต่างประเทศ เทคโนโลยี วิชาการ การ บริหารงาน การบริหารคน ภาคพิธีการ

2. ภาคสาธารณูปการ กิจกรรมภาคสนาม ออกเดินทางตั้งแต่วันพฤหัสบดี ที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2566 เดินทางไป มจร อาศรม เข้ารับการฝึกอบรม และปฏิบัติงานสาธารณูปการ เช่น ทาสี ซ่อมแซมหมู่กุฏิ กรรมฐาน จำนวน 13 หลัง

3. ภาควิปัสสนากรรมฐาน กิจกรรมฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ภายใต้การ กำกับดูแลของพระวิปัสสนาจารย์ เป็นเวลา 30 วัน เพื่อเจริญสติ และเพื่อให้ได้แนวทางในการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานอย่างเป็นระบบ ณ มจร ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน

4. ภาคฝึกทักษะ/ปฏิบัติธรรม และฝึกประสบการณ์พิเศษ กิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะมนุษยสัมพันธ์ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ มีศรัทธาในงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4.1 ฝึกทักษะด้านการปฏิบัติงานปฏิบัติ พิธีประสาทปริญญาและงานปฏิบัติต่างประเทศ อย่างน้อย 9 วัน 4.2 ฝึกทักษะ/ปฏิบัติธรรมและศึกษาดูงานกิจการต่างประเทศ

5. ภาควิชาการและสาธารณูปการ (เพิ่มเติม) กิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการ เกี่ยวกับพระธรรมทูตในต่างประเทศ 31 วัน (หักพิธีเปิด 1 พิธีปิด 1 สรุปรูป 1 บูรณาการ 7 รวมเป็น 10 วัน เหลือบรรยายและกิจกรรมวิชาการ 21 วัน) และร่วมช่วยงานวิสาขบูชา ณ มจร อยุธยา

6. กิจกรรมและการประเมินผลฝึกอบรม (ก่อนปิดโครงการอบรม ฯ) กิจกรรมการอบรมมีลักษณะ การบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การบรรยาย อภิปราย ชักถาม การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้า การฝึกปฏิบัติ และการ ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การนำเสนอแนวทางการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศกับ การพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน มีแนวทางในการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ กับการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรม คุณธรรมจริยธรรม ได้แก่

3.1 แนวทางการยกระดับระบบฝึกอบรม ฯ ได้แก่

1. กิจกรรมการสนทนาประจำกลุ่ม 1.1 สนทนาธรรมก่อนฝึกอบรมภาคพิธีการ ศาสนพิธี กลุ่มที่ 7 และกลุ่มที่ 8 เป็นการสนทนา ถามไถ่ สุขทุกข์ สวตมน์แผ่เมตตาประจำกลุ่ม ประชุมกันอยู่เนื่อง ๆ ตั้งแต่ เริ่มต้นเข้าสู่ภาคพิธีการ เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง 2 กลุ่ม กับอาจารย์ผู้ดูแลประจำกลุ่ม โดยสนทนาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดสถานที่ การพิธีการ เป็นต้น โดยทั้ง 2 กลุ่ม ได้แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ดูแล สถานที่ การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นที่ต้องใช้ประจำ การเชิญ การต้อนรับอาคันตุกะ 1.2 สนทนา ธรรมหลักฝึกอบรมภาควิชาการ การสนทนาธรรมเป็นกิจวัตรประจำของกลุ่มที่ 7 และกลุ่มที่ 8

2. กิจกรรมทบทวนธรรม ทบทวนธรรมก่อนและหลังฝึกอบรมภาควิปัสสนากรรมฐาน และตาม สถานการณ์ การทบทวนธรรมเป็นนโยบายของโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในทุก ๆ รุ่น จะมี กิจกรรมทบทวนธรรมเป็นประจำ เริ่มจากการทบทวนธรรม บทสวดมนต์ เช่น โยจักขุมา ฯลฯ เป็นต้น ตามที่ โครงการ ฯ ได้กำหนดไว้ การทบทวนธรรมเริ่มในเวลาที่เหมาะสมซึ่งจะมีผลดีต่อการฝึกสมาธิภาวนา

3. กิจกรรมแบบประเมินก่อนและหลัง 3.1 ประเมินความรู้ก่อนและหลังเข้ารับฝึกอบรม การ ประเมินความรู้ก่อนการเข้ารับการอบรม ประเมินโดยเจ้าหน้าที่ดำเนินการการแจ้งให้ผู้สมัครเข้าสอบวัดความรู้ ได้ทราบถึงการเข้ารับการสอบวัดความรู้ ทั้งสอบข้อเขียน และสอบสัมภาษณ์ โดยมีหลักฐานการสอบที่ชัดเจน เป็นการทดสอบวัดความรู้ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรโครงการอบรม ฯ 3.2 ประเมินความรู้หลังภาค วิชาการ การประเมินความรู้หลังภาควิชาการ อาจารย์ผู้ดูแลประจำกลุ่มเป็นผู้ควบคุมดูแลทั้งทางด้าน พฤติกรรม การแสดงออก ปฏิบัติ ทักษะ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีต่อโครงการอบรม ฯ

3.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สามารถแบ่งออกเป็นข้อ ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้ด้านทฤษฎี/วิชาการ จากการเริ่มต้นของโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำเอาการยกระดับระบบฝึกอบรมรูปแบบ โครงการอบรมที่เกิดองค์ความรู้ที่เกิดจากกิจกรรมด้านวิชาการ คือ ความรู้ที่เกิดจากการอบรมในภาค วิชาการหรือภาคทฤษฎี โดยใช้ห้องประชุมเสียดอร์โซน (C) ซี อาคารเรียนรวม มจร อุดยธา

2. องค์ความรู้ด้านสาธารณูปการ ความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมในภาคสาธารณูปการ และการทำวัตร สวดมนต์ เจริญสมาธิ จิตภาวนา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาจุฬาลงกรณ ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตลอดระยะเวลา 1 เดือน พร้อมกับลงมือปฏิบัติงานจริง ด้วยการปฏิสังขรณ์เสนาสนะ หมู่กุฏิสงฆ์ จำนวน 13 หลัง เช่น การทำความสะอาด การทาสีใหม่ทั้งหลัง เป็นต้น

3. องค์ความรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ความรู้ที่เกิดจากการเข้ารับการอบรมในภาคปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานหรือภาวสนา ณ ศูนย์พัฒนาศาสนาแม่ปัสสน ตำบลแม่ปัสสน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่พำนักอยู่ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ เจริญสมาธิ วิปัสสนากรรมฐาน โดยมี วิปัสสนาจารย์ คณาจารย์ บรรยายถวายความรู้อย่างสม่ำเสมอ

4. องค์ความรู้ด้านการเผยแผ่ ด้านการเผยแผ่เกิดจากการที่ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ ประสบการณ์ มีความสามารถ ทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติ ผูกพันอบรมตนเองดีแล้ว จึงพร้อมที่จะออก ปฏิบัติการด้านการเผยแผ่ได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังต้องหมั่นแสวงหาประสบการณ์เพิ่มเติมเพื่อนำไปใช้ในการเผยแผ่อีกด้วย ซึ่งการเผยแผ่เป็นหัวใจสำคัญของการอบรมพระธรรมทูต

5. องค์ความรู้ด้านการพัฒนา ด้านการพัฒนา ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความสามารถด้านพัฒนา ทักษะนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเอง ผ่านวิกฤตการณ์ต่าง ๆ นับว่าได้พัฒนาตนเองบ้างแล้ว ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ที่ดูแลประจำ ยังสังเกตเห็นข้อบกพร่องของผู้เข้ารับการอบรมหลายท่าน ที่ยังต้องฝึกฝนอบรมตนเองเพิ่มเติมอีกมากในทุก ๆ ด้าน

6. องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม นับว่าเป็นเรื่องสำคัญ โครงการอบรม ฯ ได้ดำเนินการไปได้ด้วยก็เพราะได้อาศัยความพร้อมด้านเศรษฐกิจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งที่เกิดจากส่วนที่เป็นโครงการ ฯ และส่วนที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาคคณะสงฆ์ไทย ภาครัฐบาล ประชาชน เอกชน รวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

7. องค์ความรู้ไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ 1) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ คือ ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ เมื่อเหตุการณ์ปกติ การดำรงชีวิตเป็นไปตามปกติ ไม่มีเหตุการณ์ เลวร้ายเกิดขึ้น เศรษฐกิจจะดีไม่มีปัญหา แต่ถ้าหากมีเรื่องไม่ปกติเกิดขึ้น เช่น มีโรคภัยไข้เจ็บ โรคระบาด เกิดขึ้น จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างแน่นอน 2) ด้านสังคม สังคมอยู่ที่ความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์เป็น ผู้สังคมขึ้นมา สังคมจะสงบหรือเลวร้ายก็อยู่ที่มนุษย์เป็นกำหนด 3) และด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อโลกไม่ถูกทำร้าย มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีการทำลายธรรมชาติ เกิดความสงบสุข

8. องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ จากการศึกษากระบวนการยกระดับระบบการอบรมพระธรรมทูต สายประเทศ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันทำให้ทราบถึงความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างสังคมต่อ สังคม ปัจจัยที่สำคัญของสังคมก็คือการอาศัยกัน ความเป็นอยู่ การติดต่อประสานงาน โดยเฉพาะสังคมของ พระภิกษุสงฆ์ มีความเป็นระเบียบวินัย มีการพึ่งพาเมตตาดูแลซึ่งกันและกัน

9. องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ การทดลองด้วยการศึกษาผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นไปตามเงื่อนไขของทดลองก่อนจะทราบถึงความเป็นจริง นักวิทยาศาสตร์จะไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ถ้าหากยังไม่มีผลการพิสูจน์ให้เห็นความเป็นจริงก่อน การทดลองตามหลักวิทยาศาสตร์จึงมีลักษณะคล้ายหลักการคำสอนทางพระพุทธศาสนาตรงที่ว่า ถ้ายังไม่ลงมือปฏิบัติอย่าด่วนเชื่อเรื่องนั้น

10. องค์ความรู้ด้านพัฒนาทักษะ/ด้านภาษา เกี่ยวกับการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ที่เน้นทางด้านภาควิชาการ ภาคสาธารณูปการ และภาคปฏิบัติการ ซึ่งการอบรมในแต่ละภาคนั้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการอบรม ที่ได้วางไว้แล้วตามกำหนดและแผนงาน ทำให้งานด้านการอบรมลื่นไหลไปได้ดี ส่งผลให้ผู้ทำงานและผู้ร่วมงานมีอิสระในการคิด ก่อนให้เกิดทักษะในการทำงาน

11. การสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า โครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านกาย ด้านวาจา และด้านจิตใจ เป็นการพัฒนานวัตกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองสงบสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. ตามที่ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง ภารกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนงานในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2557 ประกาศ ณ วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2557, ข้อ 1.8 วิทยาลัยพระธรรมทูต มีภารกิจเกี่ยวกับงานการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพระธรรมทูต จัดการฝึกอบรมพระธรรมทูต วิจัยพัฒนารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ, 1.8.1) สำนักงานวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริหาร และงานสารสนเทศของวิทยาลัย และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย, 1.8.2) สำนักงานวิชาการ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับงานวางแผนและพัฒนาหลักสูตร งานวิจัยและพัฒนา และปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวภา ปัญจจริยะกุล ประเด็นหลักสูตรฝึกอบรม การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฯลฯ มีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างขอหลักสูตร 4) แนวทางการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม 6) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม และ 7) เกณฑ์การผ่านหลักสูตรฝึกอบรม (เสาวภา ปัญจจริยะกุล, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ ฝ่ายฝึกอบรม ตามประเด็นการดำเนินการจัดโครงการฝึกอบรม แบ่งเป็น 10 ขั้นตอนในแต่ละกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมก่อนการฝึกอบรม เริ่มต้นจาก ขั้นตอนที่ 1) ร่างหลักสูตร สรรหาวิทยากรและสถานที่ ขั้นตอนที่ 2) เขียนโครงการและขออนุมัติโครงการ ขั้นตอนที่ 3) ประมาณการค่าใช้จ่าย ฯลฯ (ฝ่ายฝึกอบรม, 2558) สอดคล้องกับแนวคิดของณัฐพงษ์ เพราแก้ว ตามประเด็นการยกระดับคุณภาพ มาตรฐานวิชาชีพครู อาจารย์ (1) เพื่อผลิตและพัฒนาครูผู้สอนในทุกกระดับและประเภทการศึกษาให้เป็นครูที่มีคุณธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะสูง สอดคล้องกับ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ (2.) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (3.) เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพ (ณัฐพงษ์ เพราแก้ว, 2561)

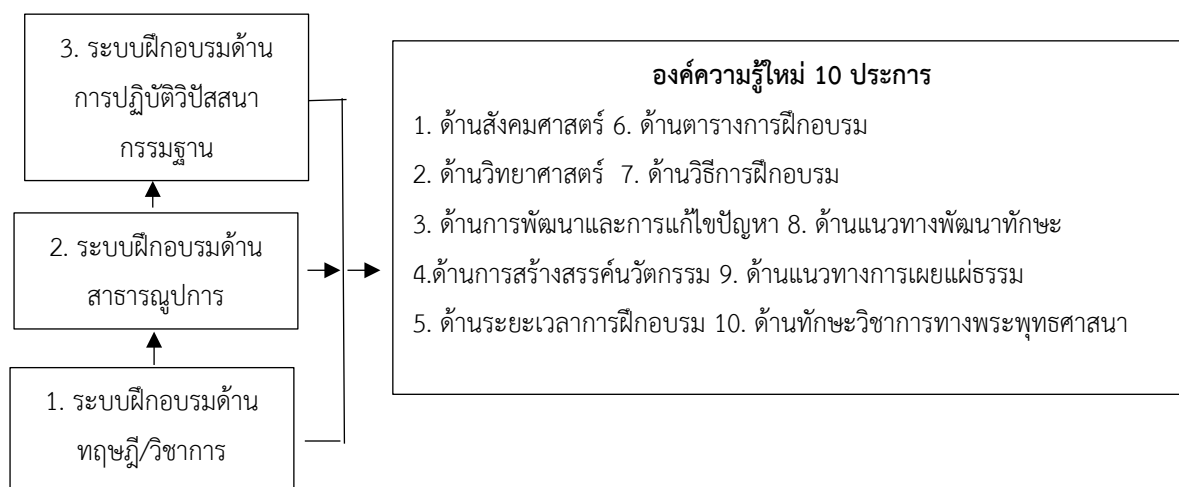
2. กิจกรรมการอบรมมีลักษณะการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การศึกษาดูงาน สังเกตนิยสถาน การบรรยาย อภิปราย ชักถาม การประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมอบหมายงาน ให้ศึกษาค้นคว้า การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ กุลธิดา นกุลธรรม และคณะ ตามประเด็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การกำหนดว่าจะ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจทักษะ และทัศนคติ ในเรื่องอะไรบ้าง โดยเทคนิค และวิธีการ อย่างไร และจะต้องใช้เวลาอย่างน้อยเพียงใด จึงจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม (กุลธิดา นกุลธรรม และคณะ, 2554) สอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ตามประเด็น หลักสูตรที่มีแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยความเชื่อที่ว่า ชีวิตคือการศึกษา (Life is Education) มีชีวิตอยู่ก็ต้องมีการศึกษาตลอดเวลา คนทุกคนที่เกิดมาต้องได้รับการพัฒนา การพัฒนาแนวพุทธ นั้น มุ่งพัฒนาแบบองค์รวม คือ วิถีไตรสิกขา, (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และคณะ 2550) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ตามประเด็นการเผยแผ่แสดงตามแนวพุทธคุณ และเห็นควรแยกเป็น 2 ส่วน คือ เป็นคุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก อันได้แก่บุคลิกภาพอย่างหนึ่ง และคุณสมบัติภายใน อันได้แก่ คุณธรรมต่าง ๆ บุคลิกภาพ ทรงมีลักษณะสง่างามแห่งพระวรกาย พระสุรเสียงที่โน้มน้าวจิตใจ และ พระบุคลิกลักษณะอันควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ 1. ทรงมีพระมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ (พระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556).

3. วิธีการที่ดีในการพัฒนาทักษะบุคคล ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรโครงการอบรมพระ ธรรมทูตสายต่างประเทศ ที่มีระบบการฝึกอบรมประกอบด้วยลักษณะของหลักสูตร เช่น ภาคพิธีการ ภาคสาธารณูปการ ภาควิปัสสนากรรมฐาน ภาคกิจกรรมและประเมินผลฝึกอบรม การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ หลากหลาย ได้แก่ ความสามารถในการนำเสนอการเรียนการสอน ที่เกี่ยวข้องกับทักษะนวัตกรรม พุทธวิธีที่ เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การนำเอาหลักธรรม หัวข้อธรรมทางพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องมือในการนำเสนอเป็นสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมพัฒนาทักษะ นวัตกรรม ได้แก่ ฝึกอบรมพัฒนาทักษะนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมล โพธิเย็น ตามประเด็นการพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ และเป็นคุณสมบัติที่พึง ปรารถนาในทุกสังคม ฯลฯ ดังนั้นบุคคลจึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อที่จะสามารถคิด แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ตลอดจนการพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น (กมล โพธิเย็น, 2563) สอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยะฉัตร จิตต์ธรรม และคณะ ตามประเด็นการพัฒนาผู้เรียนต้องพัฒนาทั้ง ทางใจและการควบคุมอารมณ์ให้สามารถทำงานร่วมกันและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกในกลุ่ม (ปิยะฉัตร จิตต์ธรรม และคณะ, 2563) สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แคมณี ตามประเด็น การนวัตกรรมการ การสอนไปใช้ในแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นจำเป็นอย่างยิ่ง (ทิศนา แคมณี, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยทั้งภาควิชาการ สาธารณูปการ และวิปัสสนากรรมฐาน องค์ความรู้ใหม่ ได้แก่

- 1. ด้านสังคมศาสตร์** คือ การพึ่งพาอาศัยกันได้ มนุษย์มีความเป็นอยู่แบบหมู่คณะมีการร่วมมือทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ช่วยเหลือเผื่อแผ่แบ่งปัน สามัคคีปรองดอง เมตตาต่อกัน
 - 2. ด้านวิทยาศาสตร์** คือ การปฏิบัติที่สามารถพิสูจน์ได้ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต้องผ่านการลงมือทำก่อนจนเกิดผลประจักษ์ชัดจึงจะสามารถเชื่อถือและพูดได้ในภายหลัง
 - 3. ด้านการพัฒนา** คือ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเบื้องต้นมีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาก่อนที่จะไปพัฒนาอย่างอื่น
 - 4. ด้านสร้างสรรค์นวัตกรรม** คือลงมือทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ เช่น เปลี่ยนแปลงความคิดไปสู่การกระทำที่ดีงาม
 - 5. ด้านระยะเวลา** คือ เป้าหมายการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูต สายต่างประเทศ ระยะเวลาของการอบรมเป็นไปตามที่กำหนดการที่ได้วางเอาไว้อย่างเป็นระบบ
 - 6. ด้านตาราง** คือ ตารางการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มีกิจกรรมการเรียนการสอนการอบรมที่วางเอาไว้อย่างแน่นอนตามขั้นตอนของระบบการอบรมเป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้า
 - 7. ด้านวิธีการ** คือ การฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ แนวความคิดที่จะนำไปสู่การลงมือกระทำที่ได้วางแผนเอาไว้แล้วซึ่งสามารถที่ปฏิบัติตามแผนการ
 - 8. ด้านแนวทางพัฒนา** คือ ช่องทางพัฒนาทักษะสาธารณูปการของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ แผนการที่ได้วางเอาไว้ล่วงหน้าซึ่งสามารถปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่ดีมีประโยชน์
 - 9. ด้านแนวทางเผยแผ่** คือ การบอกต่อธรรมโดยพระธรรมทูตสายต่างประเทศ การวางแผนการเผยแผ่ด้วยการแนะนำสั่งสอนพุทธศาสนาให้เป็นไปตามแผนการ
 - 10. ด้านทักษะวิชาการ** คือ เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาและวิชาการทั่วไป มีความรอบรู้ และเข้าใจอย่างแท้จริงทางทฤษฎีพระพุทธศาสนา สามารถเผยแผ่แนะนำสั่งสอนได้
- จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแผนภาพแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : ความสัมพันธ์องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

กระบวนการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตามวัตถุประสงค์ การยกระดับระบบฝึกอบรมพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้มีศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเบื้องต้น ซึ่งจะสามารถเป็นผู้นำในทุก ๆ ด้าน จากการศึกษาวิจัยทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาทักษะจากองค์ความรู้หลักใหญ่ ๆ เช่น องค์ความรู้ด้านพิธีการ ทฤษฎี/วิชาการ การฝึกปฏิบัติ จากการเริ่มต้นของโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มจร อยุธยา ได้นำเอาการยกระดับระบบฝึกอบรมรูปแบบโครงการอบรมที่เกิดองค์ความรู้ที่เกิดจากกิจกรรมด้านวิชาการ ส่วนการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรม คุณธรรม จริยธรรม ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จากกิจกรรมด้านสาธารณูปการ องค์ความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการฝึกอบรม ภาคสนาม การทำวัตร สวดมนต์ เจริญสมาธิ จิตภาวนา ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาจุฬาลงกรณ จังหวัดนครราชสีมา ตลอดระยะเวลา 1 เดือน พร้อมกับลงมือปฏิบัติงานจริง ด้วยการปฏิสังขรณ์เสนาสนะ กุฏิสงฆ์ และองค์ความรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ความรู้ที่เกิดจากการเข้ารับการอบรมในภาคปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานภาคสนาม ณ ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน มจร จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่พักอยู่ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ เจริญสมาธิ วิปัสสนากรรมฐานเป็นต้น และแนวทางการยกระดับระบบฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศกับการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน การฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เป็นการฝึกอบรมระยะเวลายาวนาน 3 เดือนกว่า ๆ เพื่อขัดเกลา คัดเลือกเอาเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีศรัทธา วิริยะ อุทสาหะ เพียรพยายาม จริ่งจกกับการเข้ารับการฝึกอบรม โดยได้รับการยกระดับทางพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ จนมีความสามารถนำเอาวิชาความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตัวเอง ชุมชน โดยเฉพาะงานการเผยแพร่พุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ ผู้ที่ผ่านการอบรมไปแล้ว นับว่าเป็นผู้ประเสริฐ เปรียบเสมือนเพชรเม็ดงามที่ได้ผ่านการขัดสีบดแต่งจนแล้วเสร็จ สามารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และแสดงต่อสาธารณชนได้ด้วยมีความสุขใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่าระบบการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้ข้อคิดหลายประการทั้งด้านวิชาการ สาธารณูปการ และวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้มองเห็นประโยชน์ที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาต่อไป

ประการที่ 2 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่อง “พระธรรมทูตสายต่างประเทศกับการพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา” เพราะสติปัญญามีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาตนเองและสังคม

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่อง “พระธรรมทูตสายต่างประเทศกับการพัฒนาทักษะเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” เพราะทักษะมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถ

บรรณานุกรม

- กุลธิดา นกุลธรรม และคณะ. (2554). *การศึกษาความต้องการการฝึกอบรมของครูในโรงเรียนเขตภาคกลางตะวันตก*. รายงานการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วช. กำแพงแสน.
- ณัฐพงษ์ เพราแก้ว. (2561). *การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. การจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์. ประจำปีงบประมาณ 2561.
- ปิยะฉัตร จิตต์ธรรม และคณะ. (2563). *การขับเคลื่อนและหนุนเสริมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาเพื่อความยั่งยืน*. รายงานการวิจัย ศูนย์พิสัยโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาสถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฝ่ายฝึกอบรม. (2558). *คู่มือการปฏิบัติงานการจัดโครงการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: เอกสารการจัดการความรู้ KM กรมการเจ้าหน้าที่ กรมการจัดหางาน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 18. พิมพ์เป็นธรรมทาน. กรุงเทพฯ: วัดญาณเวศกวัน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวภา ปัญจจริยะกุล. (2561). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และคณะ. (2550). *การบริหารจัดการแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.